

МУЗЕЙ ХВОРОБ ЛЮДИНИ

КЕРІВНИК

Зербіно Дмитро Деонисович

Доктор медичних наук, професор, академік НАМН, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ВИКОНАВЕЦЬ

Федьків Володимир Миколайович

Музей хвороб людини у Львові було засновано в 1896 р. Його фонди поповнюються вже понад 100 років. Фундатором музею був проф. О. Обжук (завідувач кафедри патанатомії протягом 1896–1910 рр.).

Нині до його складу входить п'ять відділів: експозиція макропрепаратів (понад 2400 одиниць зберігання); зібрання протоколів розтинів (автопсій) — 86 567 протоколів за період 1896–2012 рр.; колекція патогістологічних препаратів (15 тис. од.); колекція рисунків макро- та мікроскопічних патоморфологічних препаратів (близько 5 тис.); бібліотека, в якій зберігаються підручники з патологічної анатомії, наукові часописи, монографії з середини XVIII ст.

У першому відділі музею представлені патологічно змінені органи, вилучені у процесі секцій (автопсії), після операції або пологів. Вони зберігаються у фіксувальній рідині. Тут також є сухі препарати: патологія кісток, каміння жовчі, каміння ниркові, а також корозивні препарати судин різних органів (серце, легені, печінка).

Експозиція макропрепаратів базується, в основному, на органному принципі. Наприклад, вона представляє захворювання серця і судин, патології легень, нирок, печінки, шлунка, кишківника, шкіри. Тут також міститься унікальне тератологічне зібрання, серед експонатів якого сім спотворених дітей — плоди і новонароджені з двома головами (біцефали). Загалом вади розвитку ілюструють 83 макроп-

Експозиція музею

репарати. Зберігається серія патології серця і судин (242 об'єкти: набуті вади клапанів серця, серця з протезами клапанів, інфаркт міокарда, аневризми серця), хвороб аорти (79 препаратів: атеросклероз, розширюючі аневризми аорти, сифілітичні аневризми висхідної аорти, аневризми аорти при хворобі Марфана, шунтування аорти плетеними (дакроновими) протезами), хірургічних патологій (штучні клапани серця). Тут також є абсолютно ексквізита серія пухлин і інших захворювань ока (55 препаратів) і колекція хвороб гортані (89 експонатів, серед яких пухлини — 32 препарати, ураження гортані при склеромі — 28). Патологія нирок представлена 79 експонатами: це різноманітні пухлини, гідронефроз, туберкульоз (на різних стадіях), вади розвитку. Останнє зібрання стало основою для ілюстрованої книги «Атлас хвороб нирок», виданої у Львові в 2004 р. трьома мовами: українською, англійською і російською.

У музеї демонструються дуже повні серії патології окремих органів та їх систем. Їх широко використовують для навчання лікарів-інтернів, клінічних ординаторів, аспірантів, лікарів-курсантів, студентів ЛНМУ імені Данила Галицького, ТзОВ «Львівський медичний інститут», медичних коледжів, медичних училищ. У відділі макропрепаратів проводять екскурсії для студентів Львівського національного університету ветеринарної медицини і біотехнологій ім. С. З. Гжицького, біологічного факультету ЛНУ ім. Івана Франка, інших навчальних закладів України медико-біологічного профілю. Музей хвороб людини часто відвідують представники медичних і навчальних закладів інших держав (тільки в 2012 р. відбулося понад 80 наукових та науково-пізнавальних екскурсій).

Другий відділ — це фундаментальні зібрання протоколів секцій (розтинів, автопсій). Тут зберігається понад 80 тис. експонатів. Цей унікальний архів музею завжди широко використовували у науковій роботі працівники різних кафедр університету. Так на великому матеріалі була детально вивчена склерома: проведена 261 біопсія у 134 хворих (С. О. Ямпольська, 1957). Протягом 1896–1945 рр. досліджували злоскісні пухлини — зроблено 45 970 розтинів, виявлено 2758 випадків раку і 418 сарком (А. І. Гнатишак, 1958). Описані рідкісні спостереження — 19 випадків повторного тифу, які закінчилися смертю хворих у лікарнях м. Львова в лютому-вересні 1947 р.

ЗЕРБІНО
Дмитро Деонисович
*Керівник музею,
д. мед. н., академік*

(О. М. Карпова, 1962). У спеціальному дослідженні були науково опрацьовані 36 399 протоколів розтинів періоду 1916–1960 рр. (Ю. І. Шегедін, 1963). За матеріалами архіву протоколів вивчені пухлини ока і орбіти у 493 хворих (1905–1961). Серед злжакісних пухлин ока найчастіше спостерігали: ракові новоутворення — у 156 людей (41,6%), злжакісну меланому — у 102 (27%), саркому — у 66 (17,6%), ретинобластоми — у 45 (12%), гліоми — у шести хворих (1,6%) (О. А. Каторгіна, 1964).

З використанням архіву протоколів автопсій проведено ретроспективні дослідження — 1919 автопсій померлих внаслідок гострих порушень мозкового кровообігу у Львові за 50 років (до 2005 р.) (Д. Д. Зербіно, Н. З. Гринчишин, І. І. Цюк); здійснено поглиблений аналіз випадків неалкогольного стеатозу печінки (О. М. Гаврилюк, Ю. І. Чайка); зроблено ретроспективний і проспективний аналіз розшаровуючої аневризми аорти за період 1981–2002 рр. — 197 випадків (Ю. І. Кузик), клініко-морфологічний аналіз 300 випадків фатальної тромбоемболії легеневої артерії у ЛОКЛ за 1990–2007 рр. (П. В. Кузик); вивчені випадки цирозу печінки — 1237 випадків за 2001–2010 рр., а також стеатогепатиту — 153 за 2009–2011 рр. (О. М. Гаврилюк).

Темами наукових розробок і досліджень, проведених на базі архіву протоколів, були: хірургічна патологія щитоподібної залози на Прикарпатті (В. І. Вовк, Н. С. Якимець), патологія сонних артерій (Ю. І. Кузик), неалкогольний стеатоз печінки (О. М. Гаврилюк, Ю. І. Чайка), ВІЛ-інфекція (А. В. Канарейкін).

Архів протоколів автопсій використовували студенти під час написання наукових робіт. Як приклад — патологічна анатомія «іспанки» (1918–1919), 82 випадки якої були вивчені і описані за протоколами автопсій 1918–1919 рр. (К. Філіповська, О. Федик, 2012).

Третій відділ музею містить патогістологічні препарати, які зберігаються у спеціальній шафі. Колекцію збирали керівники Інституту клінічної патології протягом 1900–1941 рр. Вони мають наклейки з діагнозами, а на деяких з них є імена тих професорів і лікарів, які їх досліджували. Крім того, на етикетках мікропрепаратів написано, де вони виготовлені.

Один із перших мікропрепаратів (висновок «Pneumonia») датований 1901 р. Діагноз «Enteritis haemorrhagica» поставив проф. В. Новіцкі в 1913 р. У 1918 р. за гістологічним препаратом він діагностував «Enteritis poliposa», а в 1920 р. — «Sarcoma jejuni».

Четвертий відділ представлений колекцією із 4696 рисунків, зроблених з органів, вилучених у померлих під час автопсій, а також рисунків із патогістологічних препаратів. Підписи, які є на них, містять дату і номер протоколу розтину. Крім того, є багато фотокопій патології органів із різних керівництв. Цю колекцію, використовуючи епіпроектори, багато років демонстрували на лекціях.

Один з експонатів музею

П'ятий відділ Музею хвороб людини — це бібліотека. Вона містить унікальне зібрання раритетів. По-перше, це Вірховський архів (Virchows Archiv für pathologische Anatomie und Physiologie und für klinische Medizin Springer), що присутній у бібліотеці, починаючи з 1869 р. (з 47 тому) до 1939 р. (закінчуючи 303 томом), тобто часопис збирали протягом 70 років.

У бібліотеці зберігається відомий німецький журнал із патологічної анатомії «Centralblatt für allgemeine Pathologie und pathologische Anatomie» (1891–1934/35).

В колекції є основні посібники, підручники, кілька з яких видано керівниками інституту патології Університету Я. Казімежа: «Pathologická anatomie a bakteriologie» О. Обжута (1897), «Dyagnostyka anatomo-patologiczna» З. Дмоховського (1909), «Anatomja patologiczna» В. Новіцкого (1935). Також зберігається низка посібників із патології, патологоанатомічної техніки кінця XVIII — початку XIX ст. Наприклад, «Lehrbuch der Pathologischen Anatomie von F.V. Birch-Hirschfeld» (1885, 1894, 1896), «Pathologische anatomie; ein lehrbuch für studierende und ärzte» (Aschoff L., 1909, 1913, 1923, 1928), «Allgemeine Pathologie von N. Ph. Tendeloo» (1919), «Schmaus Grundriss der Pathologischen Anatomie» (Gotthold Herxheimer, 1919), «Podrecznik histologii i anatomji mikroskopowej: z uwzględnieniem szczególnem ciała ludzkiego łącznie z techniką mikroskopową» (W. Szymonowicz, R. Krausego, 1924), «Beiträge zur pathologischen Anatomie und zur allgemeinen Pathologie» (1927, 1931), «Technik der histologischen Untersuchung pathologisch-anatomischer Präparate: für Studierende und Ärzte von C. V. Kahlden» (1893).

У бібліотеці зберігаються усі наукові праці (відбитки статей) лікарів-патологів, які працювали в Інституті анатомії патологічної з 1919 до 1939 р. (чотири томи).

Ще одне унікальне зібрання бібліотеки — російський журнал «Архив патологии», — яке містить праці з 18 до 37 тому (1956–1993).

Більше століття керівники кафедри патанатомії опікувалися збереженням та поповненням колекцій музею (З. Дмоховський, 1910–1918; В. Новіцкі, 1920–1941; М. В. Войно-Ясенецький, 1945–1952; Є. І. Пальчевський, 1952–1966; Д. Д. Зербіно, 1966–2000; Ю. О. Поспішіль, з 2000 р.). Протягом багатьох років свій внесок у розвиток музею робила доц. А. Ю. Рудницька. Останні десять років його зберігає і поповнює завідувач В. М. Федьків.

Велике значення для ЛНМУ імені Данила Галицького має постанова Кабінету Міністрів України № 665-р, підписана міністром освіти і науки України І. О. Вакарчуком 27 грудня 2006 р., яка підтверджує, що «колекції та архів протоколів автопсій Музею хвороб людини Інституту клінічної патології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Міністерства охорони здоров'я України» внесено до Державного реєстру наукових об'єктів, які є національним надбанням.